بسم الله الرحمن الرحيم

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓު
ދިވެހިރާއްޖެ

ޖިނާއީ އިސްތިއުނާފުގެ ނިންމި ގޮތް

- ޤަޟިއްޔާ ނަންބަރު: 2022/HC-A/167
- އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތް: މުޙައްމަދު ސަޢީދު، މއ. ޒޫނިސްޓިއާ، މާލެ
- އިސްތިއުނާފަށް ޖަވާބުދޭ ފަރާތް: އަޙްމަދު އަޝްރަފް، ގ. ވައިވަނި، މާލެ
- މައްސަލައިގެ ބާވަތް: އުއްސަވާވާގެ ޙިއްޞާ އުފުލިގެން ހަރަކާތް މައްސަލަ

މައްސަލަ ބެލި ފަނޑިޔާރުންގެ މަޖިލިސް:
ފަނޑިޔާރު ޙުސައިން ޝަހީދު
ފަނޑިޔާރު މުޙައްމަދު ފައިސަލް
ފަނޑިޔާރު ހާތިފް ހިލްމީ

ނިމުނު ތާރީޚު: 15 މުޙައްރަމް 1446
21 ޖުލައި 2024

ހައިކޯޓުގައި ޤަޟިއްޔާ [illegible] ތާރީޚު:

28 ޝައްވާލް 1443

29 މެއި 2022

އިސްތިއުނާފުކުރެވުނު މައްސަލަ:

- **ނަންބަރު:** 2012/Cv-C/2021
- **ނިންމި ކޯޓު:** ސިވިލް ކޯޓު
- **ބާވަތް:** [illegible] މައްސަލަ
- **ހުށަހެޅުނު ތާރީޚު:** 09 ޖޫން 2021
- **ނިޔާވި ތާރީޚު:** 20 [illegible] 2022

ރިޔާސަތުގެ ފަނޑިޔާރު

[illegible]

ވަކާލާތުކުރީ:

[illegible]

[illegible] ފަނޑިޔާރު

[illegible]

ވަކާލާތުކުރީ:

[illegible]

ޚުލާޞާ- [illegible]

ފަނޑިޔާރު ޙުސައިން ޝަހީދު ބުނެއް، (މި ބަޔާން ފަނޑިޔާރު މުޙައްމަދު ފަހީމް އަދި ފަނޑިޔާރު ރިޟާއާ ޝަރީފް ޙަމީދު ބަޔާންކުރެއްވި)

މައްސަލައިގެ ތަފްޞީލު

1. އަރިރިފުރި ރިސޯޓް ހެދުމަށް މާލެ، މ.ފޯރސްޕިދާ، މުޙައްމަދު ސަޢީދު[1] އިންވެސްޓްކުރުމުން، އެ ރިސޯޓްގެ ހިއްސާގެ 50% (ފަންސާސް އިންސައްތަ) ހިއްސާ ދިނުމަށް މާލެ، ގ.ވައިޓްސަރީ، އަޙްމަދު އަޝްރަފު[2] އާ ދެމެދު އެއްބަސްވުމެއް ވެފައިވާކަމަށާއި، އެއްބަސްވުމާއި ފަދައިން، އެ ރިސޯޓް ހެދުމަށް އިންވެސްޓްކުރުމުން، އެ ރިސޯޓްގެ ހިއްސާގެ އެއްވެސް މިންވަރެއް މުޙައްމަދު ސަޢީދަށް ދީފައިނުވާ ކަމަށާއި، އަރިރިފުރި ރިސޯޓްގެ ހިއްސާގެ 50% (ފަންސާސް އިންސައްތަ) އަކީ މުޙައްމަދު ސަޢީދުގެ ހިއްސާއެއްކަމަށާއި، އަޙްމަދު އަޝްރަފު އަރިރިފުރި ރިސޯޓްގެ ހިއްސާ އެހެން ފަރާތަކަށް ވިއްކާފައިވާތީ، އެ މުޢާމަލާތަކުން ލިބޭ ފައިސާގެ 50% (ފަންސާސް އިންސައްތަ) ހިއްސާއަކީ މުޙައްމަދު ސަޢީދުގެ ޙައްޤެއްކަމަށް ކަނޑައަޅައިދިނުމަށް އެދި މުޙައްމަދު ސަޢީދުގެ ފަރާތުން އަޙްމަދު އަޝްރަފުގެ މައްޗަށް ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2012/Cv-C/2021 ޤަޟިއްޔާ ހުށަހަޅައިފައެވެ.

2. އެ ޤަޟިއްޔާގައި އުސޫލުން ކަނޑައަޅާފައިވާ އެފަދަ އެއްބަސްވުމެއް ދެފަރާތުގެ ދެމެދުގައި ޝަރުޠުތަކެއް ސާބިތުނުވާކަމަށާއި، އެ ދަޢުވާ ސާބިތުނުވާކަމަށެވެ.

3. ސިވިލް ކޯޓުގެ ޙުކުމުން ދޭހަވާގޮތާމެދު ހިތްހަމަނުޖެހިގެން މުޙައްމަދު ސަޢީދުގެ ފަރާތުން އެ ޤަޟިއްޔާ[3] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި އިސްތިއުނާފުކޮށްފައެވެ.

---

[1] . (ދރއ ކާޑު ނަންބަރު A012000)

[2] . (ދރއ ކާޑު ނަންބަރު A047860)

[3] . ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2012/Cv-C/2021 ޤަޟިއްޔާ

4. މިއީ ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2012/Cv-C/2021 ޤަޟިއްޔާ އިސްތިއުނާފުކުރުމަށް މާލެ، މއ. ފެރިސީރީގާ، މުޙައްމަދު ޝަރީފްގެ[4] ފަރާތުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓަށް ހުށަހެޅުއްވުމުން ރަޖިސްޓްރީކުރުމުން ނަންބަރު 2022/HC-A/167 ޤަޟިއްޔާގައި އިސްތިއުނާފު ދަޢުވާ މާލެ، ގ. ވައިވަރި، އަޙްމަދު އަސްޢަދުގެ[5] ފަރާތުން ހުށަހެޅި އިޢުތިރާޟީ އިސްތިއުނާފުގައި ނިންމާ ނިންމުމެވެ.

އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާތައް

5. ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2012/Cv-C/2021 ޤަޟިއްޔާ އިސްތިއުނާފުކުރުމަށް މުޙައްމަދު ޝަރީފްގެ ފަރާތުން ހުށަހަޅާފައިވަނީ އަންނަނިވި 03 (ތިނެއް) ނުކުތާއެވެ.

- **ފުރަތަމަ ނުކުތާ އަކީ:** މުޙައްމަދު ޝަރީފްގެ ފަރާތުން ދަށު ކޯޓަށް އެގްރީމެންޓް-1 ގެ ގޮތުގައި ހުށަހަޅާފައިވާ އިޤްރާރު ކޮންސްޓްރަކްޝަންގެ ޖަރާއިން ހަމަހަމަކުރުވާ ދެފަރާތުގައި ބާރުވެރި އެއްބަސްވުމުގެ އޮތްކަން ސާބިތުނުވާކަމަށް ފަނޑިޔާރުގެ ފަރާތުން ނިންމާފައިވަނީ ބޭރުގެ ހަމަޖެހިފައި ދިމާވާން އަދި ސަރަޙައްދުގެ ކުރިމަތިލާ ހުރި ހުރިހާ ހުއިނަކަން ސާބިތު ގޮތުގައި ބުނެފައިވާ ނޫން ކަމަށްވާތީ އެއީ ސުޕްރީމް ކޯޓުން ނިންމާފައިވާ ޑޮކްޓަރ އަޙްމަދު ޝިޔާމް ކާތިބު ވ. ޖާބިރު ޢަބްދުއްރައްޒާގު (2018/SC-A/49) ގައި ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ އުސޫލުން އިސްތިއުނާފީ ކޯޓުގައި އަލުން ވަޒަންކުރުމަށްޓަކައި ހުށަހެޅިކަމާ ކަމަށް ބަލަން ފާހަގަކުރި ނުކުތާއެވެ.
- **ދެވަނަ ނުކުތާ އަކީ:** މުޙައްމަދު ޝަރީފްގެ ފަރާތުން ހުށަހަޅާފައިވާ ސަފުހާ 2 (ދެއް) ހެކިން ބަސްނުކުރުމަށް ދަށު ކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރު ނިންމާފައިވަނީ ސާބިތު ކޯޓުން ނިންމާފައިވާ މުޢާހަދާ

---

[4] . (ދރއ ކާޑު ނަންބަރު A012000)

[5] . (ދރއ ކާޑު ނަންބަރު A047860)

ސަރވިސަސް ވ. ސައިދާ މޫސާ (2017/SC-A/26) ގައި ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ ހުކުމް ޖަސްޓިސް ކޮމިޓީން ނިންމުމުގައި ނިންމުމަށް އެކަށީގެންވާ ސަބަބުތަކެއްނެތި ކަމަށް ބުނެ ފާހަގަކުރި ނުކުތާއެވެ.

- **ތިންވަނަ ނުކުތާ އަކީ:** ދަށުކޯޓުގައި ތުހުމަތުގައިވާ ދަޢުވާ އިސްތިއުނާފުކުރާފައި އަދި ހުށަހަޅަމުން ބަޔާން އަންނަނި ގޮތަށް މައްސަލަ ޝަރީޢަތްކުރިއިރު އެދުމުން އެކަން ކޮށްދިނުން ނޫނަކަށް ދަށު ކޯޓުން ނިންމުމުގައި، ސަޕްރީމް ކޯޓުން ނިންމާފައިވާ ސަލާހު ލުޠުފީ ސަރވިސަސް ވ. ދަ މޯލްޑިވްސް ކޯޕިސަރ ބޯޑް (މޯލްޑިވްސް) (2020/SC-A/89) ގައި ބުނާފައި ސާބިތުކުރި ފަންނަން އޮތް ގޮތުގެ އުޞޫލަކަށް ބުނެ ފާހަގަކުރި ނުކުތާއެވެ.

އަދުލުވެރި ޝަރީޢަތުގެ ހައްޤުގެ ޖިނާއީ އިޖުރާއާތު

6. މި މައްސަލައަކީ ޖިނާއީ އިޖުރާއާތުގެ ޤާނޫނުން އަމަލުކުރަން ފެށުމުގެ ކުރިން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ދަށުކޯޓުގައި ރަޖިސްޓްރީ ކުރެވި، އެއީ ޖިނާއީ އިޖުރާއާތު ހިނގަމުންދިޔަ އޮންނަ އެއްގޮތަށް ޖިނާއީ އިޖުރާއާތު ހިނގަމުންދިޔަ މައްސަލައެކެވެ.

7. މި މައްސަލައިގައި އިސްތިއުނާފުގެ ތަޢުލީމާ އަދުލުވެރި ޝަރީޢަތުގެ ފަރާތުން ހުށަހެޅި ޖިނާއީ އިޖުރާއާތަށް އިސްތިއުނާފު ނިންމާފައިވާގައި އެކަށީގެންވާ ޤާނޫނީ ބަދަލެއް ހުށަހެޅިފައިނުވާތީ، މިއީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ދަށުކޯޓުގެ ޤާނޫނުގެ 43 ވަނަ މާއްދާ އާއި ހައިކޯޓު ގަވާއިދުގެ 27 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން އިސްތިއުނާފު އޮޅިގަނެ ޖެހޭނެ މައްސަލައެއް ނޫން ކަމަށް ބުނެ ހުށަހެޅި އިޖުރާއާތެވެ. އެގޮތުން މި މައްސަލައިގައި ހުށަހެޅުނު އެއްވެސް އިސްތިއުނާފު ނިންމާފައިވާގައި ދަށު ކޯޓުން ހަމަޖެހިފައިވާ ޤާނޫނީ ގޮތުގެ ބާރުނުކުރެވިފައިވާކަމަށް އަދުލުވެރި ޝަރީޢަތުގެ ފަރާތުން ފާހަގަކުރެއްވިއެވެ. އެގޮތުން އިސްތިއުނާފު ބައްދަލު އަދުލުވެރި ޝަރީޢަތުގެ ފަރާތުން އުޒުރުވެފައި އިސްތިއުނާފު މަރުޙަލާގައި މި މައްސަލައިގެ މައްސަލާގައި ގޮތް

ކަނޑައެޅުމަކާނުލައި މައްސަލަ އިޖުރާއީގޮތުން ބާޠިލުކުރެވިދާނެ. މި ނުކުތާގައި ވަކި ވަކި އިސްތިއުނާފުގެ ނުކުތާތަކާ ގުޅިގެން [illegible] [illegible] [illegible] ފާހަގަކުރެވުނު ކަންކަން ތިރީގައި ބަޔާންކޮށްލަމެވެ.

7.1. އިސްތިއުނާފުގެ ފުރަތަމަ ނުކުތާގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އެއްބަސްވުމުގެ [illegible] [illegible] ދަށު ކޯޓުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ދަށު ކޯޓުން [illegible] [illegible] 1 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ސާބިތުކުރަން ދަށު ކޯޓުން ކަނޑައެޅިފައިވާކަމަށް. އަދި އެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ދަށު ކޯޓުން [illegible] [illegible] [illegible] އަދި ދަށު ކޯޓުން [illegible] [illegible] މި ނުކުތާގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

7.2. މީގެ އިތުރުން އިސްތިއުނާފުގެ ދެވަނަ ނުކުތާގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ދަށު ކޯޓުން [illegible] [illegible] ދަށު ކޯޓުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 1 އަދި 2 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

7.3. އިސްތިއުނާފުގެ [illegible] ނުކުތާގައި [illegible] ދަށު ކޯޓުން [illegible]. [illegible] އެ [illegible]

މި ނުކުތާގައި އިސްތިއުނާފުކުރުމަށް މުއްދަތު ފާއިތުވެފައި ބަލާ އޮތް ނުކުތާއެއް ނޫން ކަމަށެވެ.

ދިފާޢީ އިއުތިރާޟްތަކުގެ މުރާޖަޢާ ސަފްހާ ދިން ގޮތް

8. ދިފާޢީ އިއުތިރާޟްގެ ތަފްޞީލުގައި މުރާޖަޢާ ސަފްހާގެ ފާހަގަކޮށް މައިގަނޑު ޖުމްލަތަކުގައި ބަންދުކުރުމަށް ދިފާޢީ އިއުތިރާޟްގައި ފާހަގަކޮށްފައިވާ މައްސަލައިގެ ކަންކަން ކަމަށެވެ. އެކަންކަމާމެދު ގޮތް ކަނޑައެޅުމުގައި މައްސަލަ މައްސަލައިގެ ތެރެއިން ބަލައިގެން ކަމަށެވެ. ނަމަވެސް ހަމަ ވަކިން ކަނޑައަޅާފައިވާ އުސޫލެއް ފާހަގަ ނުކުރެވޭ ކަމަށާއި، މައްސަލަ ބަލާ ފަނޑިޔާރު މައްސަލައިގެ ތެރެއިން ބަލައިގެން ބަލާ ކޯޓުން ހުށަހަޅާފައިވާ ކަމުގެ ނުކުތާ ނިންމުމަށް ވަކިން ނުކުތާތަކެއް ކަމަށެވެ. އެކަންކަމުން މި މައްސަލައިގައި މައްސަލައިގެ ބަލައި ގޮތް ކަނޑައަޅައިދިނުމަށް މައްސަލައެއްކަމަށް ކަނޑައެޅިދާނެ އުސޫލު ކަމަށެވެ.

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި އިސްތިއުނާފުކުރުމުގެ މުއްދަތު

9. ދަށު ކޯޓުން ނިންމާ މައްސަލައެއް ނުވަތަ ޙުކުމެއް ނިންމާ މައްސަލައެއް އިސްތިއުނާފުކުރުމުގެ ހައިކޯޓަށް ހުށަހެޅުމުގެ މުއްދަތު ބަޔާންކޮށްދީފައިވަނީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖުޑީޝަރީއާ ބެހޭ ޤާނޫނުގެ[6] 43 ވަނަ މާއްދާގައެވެ.

10. ބުނެވުނު މާއްދާގައިވާ ކަންކަމާމެދު ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނިންމުންތަކުގައި ހުރި އުސޫލުތަކަށް ބަލާއިރު، މައްސަލަ ބަލާ ފަނޑިޔާރު ޤާނޫނީ ގޮތުން ހަމަޖެހިފައިވާކަމަށް ބާރު ބުނެވުނު

---

[6] ޤާނޫނު ނަންބަރު 22/2010

ނުވަތަ ރިޢާޔަތްކުރަންޖެހޭ މިންވަރަށް ހެކިތަކަށް ރިޢާޔަތްކޮށްފައިނުވާކަމަށް ބުނާ ބުނުމަކުން އެ މައްސަލަ ހައިކޯޓުގައި އިސްތިއުނާފުކުރަން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކޯޓުތަކުގެ ޤާނޫނުގެ[7] 43 ވަނަ މާއްދާއިން ހުއްދަކުރާ މިންގަނޑަށް ވާސިލުކުރެވޭނެކަމާއި ޤާނޫނީ ގޮތުން ގޯހެއް ހިނގާފައިވާ ކަމަށް ބުނާ ނަމަ ނުވަތަ ހައްޤުތައް ގެއްލިފައިވާކަމަށް ބުނާނަމަ ނުވަތަ އިންސާފަށް ހުރަސްއެޅިފައިވާކަމަށް ބުނާ ނަމަ އެކަމުގައި އުފެދޭ ޤާނޫނީ ބަހުސަކީ ކޮބައިކަން އެ ނުކުތާގައި އިސްތިއުނާފުކުރުމުގެ ހުއްދައަށް އެދޭ ފަރާތުން ސާފުކޮށް ބުނަންވާނެކަމަށް ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2019/SC-L/87، 2019/SC-L/88، 2019/SC-L/89، 2019/SC-L/90 އަދި 2019/SC-L/91 މައްސަލަ ބަލައިގަތުމާމެދު ނިންމި ގޮތުގެ ނިޔާތަކުގައި ކަނޑައަޅުއްވާފައިވެއެވެ.[8]

11. **މީގެ އިތުރުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ [illegible] ޤަޟިއްޔާގައި**[9] [illegible] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކޯޓުތަކުގެ ޤާނޫނުގައި [illegible]

---

[7] ޤާނޫނު ނަންބަރު 22/2010

[8] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2019/SC-L/87، 2019/SC-L/88، 2019/SC-L/89، 2019/SC-L/90 އަދި 2019/SC-L/91 މައްސަލަ ބަލައިގަތުމާމެދު ނިންމި ގޮތުގެ ނިޔާ

[9] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2019/SC-A/09 ([illegible]) ޤަޟިއްޔާގެ 14 ވަނަ ނުކުތާ

އަލިގައި ބަޔާންކުރުމަކީ މައްސަލައެއް އިސްތިއުނާފުކުރުމަށް ހުށަހަޅާ ފަރާތުގެ މަސްއޫލިއްޔަތެއްކަމުގައި ބަޔާންކުރައްވާފައިވެއެވެ.

12. ހަމައެހެންމެ، ފަނޑިޔާރަކަށް ލިބިގެންވާ އިޚްތިޔާރެއްގެ މައްޗަށް އިސްތިއުނާފީ ކޯޓަކުން ވަންނަންވާނީ ހަމައެކަނި އަންނަނިވި ހަތަރު ބާވަތްތަކުގެތެރެއިން އެއްވެސް [illegible] ކަމަށް އޮތްނަމަ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ **ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލް ވ. [illegible]**[10] މައްސަލައިގެ [illegible] [illegible] 15 ވަނަ ނުކުތާގައި [illegible] [illegible] ބަޔާންކުރައްވާފައިވެއެވެ.

(ހ) ދަށުކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރު ޙުކުމް ނިންމީ ޝަރުޢީ ނޫން އުސޫލަކަށް ބިނާކޮށްގެން ކަމަށް ވުން، ނުވަތަ ދަށުކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރު އިޖުތިހާދުކުރުމުގައި ނިންމުމުގައި [illegible] [illegible] ރިޢާޔަތްކޮށްފައިވުން؛

(ށ) ދަށުކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރު އިޖުތިހާދުކުރުމުގައި ނިންމުމުގައި [illegible] [illegible] [illegible] ދަށުކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރަށް އޮޅިފައި އޮތުން؛

(ނ) ދަށުކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރު އިޖުތިހާދުކުރުމުގައި ގޮތް ނިންމުމުގައި [illegible] [illegible] [illegible] ނުވަތަ ކަމަކަށް ރިޢާޔަތްކޮށްފައި ނެތުން؛

(ރ) ދަށުކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރު އިޖުތިހާދުކުރި ގޮތުގެ ސަބަބުން އެކަށީގެންވާ ކަމެއް ނުވަތަ ބޭއިންސާފު ކުރެވިފައި އޮތުން، މިއެވެ.

---

[10] . ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2022/SC-A/51 ޤަޟިއްޔާ

އިސްތިއުނާފީ ދެވަނަ ނުކުތާގައި ފާހަގަކުރި ކަރުދާސް ޤަބޫލު ގެއްލުން

13. އިސްތިއުނާފީ ދެވަނަ ނުކުތާއަކީ މުޙައްމަދު ސަލީމްގެ ފަރާތުން ހުށަހަޅާފައިވާ ސަފްޙާ 2 (ދޭއް) ހިމެނޭ ބަޔާންކުރުމުގައި ދަށު ކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރު ނިންމާފައިވާ ސުޕްރީމް ކޯޓުން ނިންމާފައިވާ މޯލްޑިވްސް ސަރުވިސަސް ވ. ސަލީމް ޢުމަރު (2017/SC-A/26) ގައި ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ ގޮތަށް ބަޔާންކުރަމުން ނިންމުމުގެ އަސާސެއްގޮތުގައި ސަބަބުތަކެއް ކަމަށް ބުނެ ފާހަގަކުރި ނުކުތާތައް. މި ނުކުތާގައި އަސާސީގޮތުގައި ފާހަގަ ކަރުދާސް ހުށަހަޅާފައިވާ ބަޔާން އަދުލުއިންސާފު ކަނޑައަޅާ ފާހަގަކުރެވިފައެވެ.

13.1. މުޙައްމަދު ސަލީމްގެ ފަރާތުން ބަޔާންކުރުމުގައި އޮތުން 2 ސަފްޙާ ހިމެނޭ ބަޔާންކުރުމުގެ ތަފްސީލުތަކާއި ސަބަބު ޝަރީޢަތުގައި ކޯޓުގެ ސަރަޙައްދުގެ ސުލްޠާނުގެ 7 ވަނަ ނުކުތާގެ ދަށުން ބަޔާންކޮށްފައިވާ ޢަމަލުތަކެވެ. އެގޮތުން ސަފްޙާ ހިމެނޭ ބަޔާންކުރުމުގައި ދައުލަތުގައި ބަޔާންކުރަމުން އެއްބަސްވުމުގެ ގޮތުގައިވާކަން ސާބިތުކުރުމުގެ ކަރުގައި އެގްރީމެންޓް 1 ގެ މާއްދާގައި ހުރުހެދި ތަޢާރުފުކުރެވިފައިވާ ބަޔާން ސާބިތުވާން ނުކުތުން، ދައުލަތުގެ ދިފާޢުގައި މުޢާމަލާތު ކުރުމާ މިންވަރަށް ބަލާކަން ދައުލަތް ސާބިތުކުރުމަށް ހުށަހަޅާފައިވާ ކަރުދާސް ސީދާ ކޯޓުން ބަޔާންކުރެވިފައެވެ. މިގޮތަށް އިތުރުން އެއްބަސްވުމުގެ އެގްރީމެންޓް ބުނެ އެ ލިޔުން ހުށަހަޅާފައިވުން، ފަރާތް ސަފްޙާ ހިމެނޭ ހުށަހަޅާފައި ހުށަހަޅަމުންދާ އެ ލިޔުމެއްގެ ސަރުކާރާއެކު ސާބިތުވުމަށްފަހު އެގޮތުން ނަގާ ދިމާއަކީ ސަރުކާރު ދިމާއެއް ނޫންކަން ކަނޑައަޅާނެ އެ ބަލައިގަނެވޭނީ ގޮތަކަށް ކަމަށް، އެގްރީމެންޓް 1 ވަނަ އެއްބަސްވުމުގެ އެގްރީމެންޓް ސާބިތުވާ ގޮތަށް ބުނެ އެ ލިޔުން ހުށަހަޅައިގެން ހުށަހެޅި، އެ ލިޔުމުން އެކަން ސާބިތުނުވުމުން އެކަން ހަމަކަށަވަރު ދަލީލެއް ސާބިތުވުމަށް ބަލާފައިވާ ކަރުދާސް ޤަބޫލުކުރެވިފައެވެ.

13.2. މިނުކުތާގައި މުޙައްމަދު ސަލީމްގެ ފަރާތުން ބަޔާންކުރެވިފައިވާ ދެފަރާތުގެ މެދުގައި އެއްބަސްވުމުގެ ޢަމަލުތައް އެކަށީގެން ހަމައަށް ދެފަރާތުގެ މެދުގައި ބަދަލުކުރެވުނު ލިޔެކިޔުން ކޮށްގައި ދައުލަތުގައި ބަލަންކުރެވިފައިވާކަމަށެވެ. އަދި ޖަލްސާގައި އަރުވަމުން އަސާސީވެގެ ފަރާތުން

[illegible]
[illegible]
[illegible]

13.3. [illegible]
[illegible]
[illegible] ([illegible]) [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ([illegible] 1) [illegible][11]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 1 [illegible]
[illegible]
[illegible]

---

[11] [illegible] 8 [illegible] 10 [illegible]

ކަމެވެ. މިކަމާމެދު ދިފާޢެއް ނެތެވެ. އެހެންކަމުން ދަޢުވާގައި ސާބިތުވާންޖެހޭ އަސާސީ ކަންކަން ސާބިތުކުރުމަށް ދަޢުވާފޯމުގައި ހިމަނާފައިވާ ހެކީގެ އިތުރުން، ހަމަ އެކަންކަން ސާބިތުކުރުމަށް އިތުރު ހެކި ހުށަހެޅުމުން އެ ހެކިން [illegible] ދަށު ކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރަށް ލިބިދޭ އިޚްތިޔާރުގެ ތެރެއިން ކަމަށްވާއިރު، މި ހާލަތުގައި ދަށު ކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރުގެ އެ ނިންމުމަށް އިސްތިއުނާފީ ކޯޓަކަށް ވަދެވިދާނެ އިސްތިސްނާ ހާލަތު އޮތްކަމަކަށް، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ **[illegible]** ވ. [illegible][12] [illegible] ރިޢާޔަތްކޮށް ބަދަލު ގެނައުން ނުފެނެއެވެ. އެހެންކަމުން މިއީ އެކަށީގެންވާ ޤާނޫނީ [illegible] ކަމުގައި [illegible] ނުފެނެއެވެ.

އިސްތިއުނާފީ ފުރަތަމަ ނުކުތާގައި [illegible]

14. އިސްތިއުނާފީ ފުރަތަމަ ނުކުތާގައި [illegible] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ [illegible] (2018/SC-A/49) ޤަޟިއްޔާގައި ބަޔާންކުރާ ފަދައިން [illegible] ނޫންކަމެވެ. މިނުކުތާގައި [illegible] ދަށު ކޯޓުގެ [illegible] އެހެންކަމުން މި [illegible] ނުފެނެއެވެ.

---

[12] . ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2022/SC-A/51 ޤަޟިއްޔާ

14.1. ދަށު ކޯޓަށް ހުށަހެޅުނު ދައުވާފުޅުގައި ދައުވާ ސާބިތުކުރުމަށް ހުށަހަޅާފައިވަނީ ލިޔުމީ ހެކީގެ ގޮތުގައި އެގްރީމަންޓް 1 އާއި 2 ގެ ގޮތުގައި ހުށަހެޅި ލިޔުންތަކެވެ. އެގްރީމަންޓް 1 ހުށަހަޅާފައިވަނީ ދެފަރާތުގެ މެދުގައި ދައުވާގައި ބަޔާންކުރާ އެއްބަސްވުމެއް އޮތް ކަން ސާބިތުކޮށްދިނުމަށެވެ.[13] އަދި އެގްރީމަންޓް 2 ހުށަހަޅާފައިވަނީ ދައުވާގައިވާ ފަދައިން މުޙައްމަދު ޝަރީފް އިންވެސްޓްކޮށްފައިވާކަން ސާބިތުކޮށްދިނުމަށެވެ.[14]

14.2. ބުނެވުނު އެގްރީމަންޓް 1 އަދި 2 ގައިވާ ލިޔުންތަކަށް ދަށު ކޯޓުން ރިޢާޔަތްކުރެއްވިގޮތް ބަލާއިރު، އެގްރީމަންޓް 2 ގައިވާ ތާވަލުގައި ބަޔާންކުރާ ފައިސާއަކީ މުޙައްމަދު ޝަރީފް ގާތުން އަނބުރާ އަސްލަކަށް ދިން ފައިސާއެއްކަން އަހަރުމަދު އަސްލަކަށް ބަޔާން އެހެން ނަމަވެސް، އެގްރީމަންޓް 2 އަދި، އެފައިސާގެ މުޢާމަލާ ސާބިތުކުރާނެ ލިޔުމެއް ނުފެންނަކަމަށް ބަލާފައިވެއެވެ.[15] މީގެ އިތުރުން އެގްރީމަންޓް 1 ގެ ގޮތުގައި ހުށަހަޅާފައިވާ ޕްރޮމިސަރީނޯޓުގައި ދައުވާގައި ބަޔާންކުރާ އެއްބަސްވުމެއް ދެފަރާތުގެ މެދުގައި ވެފައިވާކަން އެ ޕްރޮމިސަރީނޯޓުން ސާފުކޮށް އެނގެން ނެތް ކަން ދަށު ކޯޓުން ބަޔާންކުރައްވާފައިވެއެވެ.[16]

14.3. ދަށުކޯޓުން ފާހަގަކުރައްވާ ފަދައިން، އެގްރީމަންޓް 1 ގައިވާ ޕްރޮމިސަރީނޯޓުގައި، އަހަރުފުރި ރިސޯޓު ހުރިހާ މުޙައްމަދު ޝަރީފް އިންވެސްޓްކުރުމުން، އެ ރިސޯޓުގެ ހިއްސާގެ 50% (ފިފްޓީ ޕަސެންޓް) ހިއްސާ ދިނުމަށް އެއްބަސްވެ އަސްލަކަށް ކުރުމަށް އެއްބަސްވެފައި ވަގުތުން ސާފުކަން ބަޔާންކުރައްވައެވެ. އެ ޕްރޮމިސަރީނޯޓުގައި ވަނީ ދެފަރާތުގެ މެދުގައި އަހަރުފުރި ތަރައްގީކުރުމަށްޓަކައި އަދި ފައިސާދައްކާ ގުޅޭގޮތުން ކުރެވުނު މުޢާމަލާތަކެވެ. ދެފަރާތުގެ

---

[13] . ސިވިލް ކޯޓަށް ހުށަހެޅުނު ދައުވާ ފޯމުގެ 8 އިން 10 ވަނަ ނަންބަރުގެ ދަށުން ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކަންކަން

[14] . ސިވިލް ކޯޓަށް ހުށަހެޅުނު ދައުވާ ފޯމުގެ 8 އިން 10 ވަނަ ނަންބަރުގެ ދަށުން ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކަންކަން

[15] . ސިވިލް ކޯޓުގެ ޝަރީޢަތުގެ ނިންމުމުގެ ނުކުތާ 7.2

[16] . ސިވިލް ކޯޓުގެ ޝަރީޢަތުގެ ނިންމުމުގެ ނުކުތާ 7.3

މެދުގައި ކޮންޓްރެކްޓް އޮތްކަން ހަމައެކަނި އަ ޕްލެއިންޓިފަށް އެނގޭކަން ނެތެވެ. ނަމަވެސް އަ މުޢާމަލާތުގައި ދެފަރާތުގެ މެދުގައި [illegible] [illegible] އަ ޕްލެއިންޓިފަށް [illegible] [illegible].

14.4. ކަން މިހެން އޮތުމުން، ދައުވާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ އެއްބަސްވުމުގެ ދެފަރާތުގެ މެދުގައި ނެތް ކަމަށް [illegible] ކޯޓުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، މި ނިންމުމުގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. އަދި އެގްރީމެންޓް 1 އަދި 2 އަށް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 7 ވަނަ ނިންމުމުގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ނިންމާފައި ނުވާތީއެވެ.

އިސްތިއުނާފީ ޝަރީޢަތަށް ނިންމުމުގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

15. އިސްތިއުނާފީ ޝަރީޢަތަށް ނިންމުމަކީ ދަށުކޯޓުގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ވ. [illegible] [illegible] (2020/SC-A/89) ގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. މިނިންމުމުގައި [illegible]. މިނިންމުމުގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

15.1. މައްސަލަ ބާޠިލްކުރުމަށް އެދުމުން ދަށު ކޯޓުން އެ މައްސަލަ ބާޠިލްކޮށްފައިވާ ސަބަބަށް ބަލާއިރު، ދަށު ކޯޓުގެ [illegible] 15 ވަނަ ނުކުތާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވަނީ "...[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ނަންބަރު C1/2022/039 (14 އޮގަސްޓް 2022) ސިޓީގައި [illegible] "ސިވިލް ކޯޓަށް ދަޢުވާ ނުވަތަ މައްސަލަ ހުށަހަޅާފައި ޝަރީޢަތް ހިންގުމުގައި ޢަމަލުކުރާނެ ގޮތުގެ އުސޫލު" ގެ 38 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާއި (ވ) ގެ [illegible] [illegible] ކަނޑައެޅި މުއްދަތުގެ ތެރެއިން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ނަންބަރު C1/2022/039 (14 އޮގަސްޓް 2022) ސިޓީ އަކީ ކޯޓުން ބަލައިގަންނާނެ ސިޓީއެއް ނޫނެވެ." މިފަދައިންނެވެ.

15.2. ނަމަވެސް ދަށު ކޯޓުން [illegible] މި [illegible] މި އިސްތިއުނާފު ނުކުތާގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ނުކުތާއެއް ނޫނެވެ. އިސްތިއުނާފު [illegible] ނުކުތާއަކީ "[illegible] [illegible]" ދަށު ކޯޓުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އިސްތިއުނާފު ނުކުތާއެއްކަމަށް. ނަމަވެސް ދަށު ކޯޓުން މައްސަލަ ބާޠިލްކޮށްފައިވާ [illegible] ސަބަބު މި ނުކުތާގައި [illegible]، މި ނުކުތާއަކީ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އިސްތިއުނާފު ނުކުތާއެއްކަމުގައި [illegible] ނުދެކެމެވެ.

ނިންމަން ފެންނަގޮތް

16. އިސްވެ ބަޔާންކުރެވުނު ކަންކަން [illegible] ބެލުމުން، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2022/HC-A/167 ޤަޟިއްޔާގެ އިސްތިއުނާފު [illegible] ބާޠިލްކޮށް މި މައްސަލަ ނިންމަން ފެނެއެވެ.

ފަނޑިޔާރު މުޙައްމަދު ފައިސަލްގެ ނަޒަރު:

17. ފަނޑިޔާރު ޢިޝާނާޒް ފައުޒީގެ ނަޒަރުގައި ފާހަގަކުރައްވާފައިވާ ކަންކަމަށް ތާއީދުކުރައްވަމުން، ފަނޑިޔާރު ހުސައިން ޝަހީމްގެ ނަޒަރަށް އަހުރެން ތާއީދުކުރަމެވެ.

ފަނޑިޔާރު ޢިޝާނާޒް ފައުޒީގެ ނަޒަރު:

18. ފަނޑިޔާރު ހުސައިން ޝަހީމްގެ ނަޒަރަށް ތާއީދުކުރައްވަމުން، ތިރީގައިވާ ކަންކަން އިތުރަށް ފާހަގަކުރައްވަމެވެ.

19. ސިވިލް ކޯޓުން މި މައްސަލައިގައި ހުށަހެޅިފައިވާ ހެކިތަކަށް ސާބިތުކުރުމުގައި ބާކީވެފައިވާކަމާއި، ހަރަކާތްތެރިވާ ހެކިން ބާޠިލުކުރެވުނުކަމަށް ނިންމާފައިވަނީ ޤާނޫނީ އުޞޫލުތަކާ ޚިލާފަށްކަމަށް އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ބުނެފައިވެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް، މައްސަލައިގެ ސަރވޭ ހިމެނޭގޮތުގެ ރިޕޯޓުގެ ސަފުހާ 3 އިން 12 އަށް ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކަންކަމުން، ޤާނޫނު ނަންބަރު 4/91 (ކޮންޓްރެކްޓުގެ ޤާނޫނު)ގެ މާއްދާތަކާއި، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުން ދައުވާކުރާ ފަރާތުން ދައުވާ ސާބިތުކުރުމުގެ ބުރަ ދަމަހައްޓައި އަދާކުރަންޖެހޭ ދަރަޖައަށް ރިޢާޔަތްކޮށް، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ސިވިލް ކޯޓުން ހުށަހެޅި ދައުވާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާގޮތަށް އެއްބަސްވުމުގެ ޝަރުތުތަކަށް ކަށަވަރުކުރާ ސަބަބުތައް، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުން އަންގަވާފައިވާ އިސްތިއުނާފް މ. ދައުލަތް އަދި ޙަސަން[17] ގެ މައްސަލައިގައި ބުނެފައިވާ ގޮތުގެ މަތިން ސަބަބުތައް ތަފްސީލުކޮށް ދެއްވާފައިވާ ކަމަށް ބަލަމުން ދޭ ޙުކުމް ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ.

20. އެހެންކަމުން، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ މާލީ ޝަރީޢަތް އަމަލުކުރުން ކޮމިޝަނަރ މ. ބެޑިޔަ އަބްދުލްޢަޒީޒު[18] ގެ މައްސަލައިގައި ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ ގޮތުގެ މަތިން ސިވިލް ކޯޓުން މި މައްސަލައިގެ

ހެކިބަހަށް ރިޢާޔަތް [illegible] އަދި ދަށުކޯޓުން ހެކިން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، އަދި [illegible] ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލް ވ. [illegible][19] [illegible] 15 ވަނަ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. ކޯޓަށް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، އަދި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ނުދެކެމެވެ.

21. [illegible] އަށް 17 އިން 13 [illegible] [illegible] [illegible] ކޯޓުގެ ސިވިލް [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 42 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)ގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ދެކެމެވެ.

- **ނިންމުން:**

ދެންފަހު، މިސްލު ފާހަގަކުރެވުނު ނުކުތާތަކުގައި ބަޔާންކުރެވުނު ކަންކަން އެގޮތުގެ މަތިން ހުރުމުން، ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2012/Cv-C/2021 ޤަޟިއްޔާ އިސްތިއުނާފުކުރުމަށް މާލެ، ހއ. ފާރިސީއާ، މުޙައްމަދު ޝަރީފުގެ ފަރާތުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓަށް ހުށަހެޅުމުން ރަޖިސްޓްރީކުރެވުނު ނަންބަރު 2022/HC-A/167 ޤަޟިއްޔާގެ އިސްތިއުނާފު ފޯމު، މި މައްސަލަ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި ބެލި ފަނޑިޔާރުންގެ މަޖިލީހުގެ އިއްތިފާޤުން ބާޠިލްކުރީމެވެ.

މި ނިންމުން ނިންމީ:

ފަނޑިޔާރު މުޙައްމަދު ފައިސަލް

ފަނޑިޔާރު ހުސައިން ޝަހީދު
(ރިޔާސަތު)

ފަނޑިޔާރު ދީނާޝާ ޝަރީފް